

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОСТІРОНІЇ З ПОЗИЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ

Дунєва О. І.

*аспірант кафедри світової літератури
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-8796-1570
olenaklytova27@gmail.com*

Ключові слова: *постіронія, метамодернізм, лінгвокультурологія, іронічне письмо, «нова щирість».*

Статтю присвячено інтерпретації постіронії з позиції лінгвокультурології. Доцільність використання лінгвокультурної парадигми у вивченні становлення та розвитку поняття «постіронія» обґрунтована тісним зв'язком останньої із сучасними суспільно-культурними реаліями. З іншого боку, наголошено на постіронії в контексті художнього нарративу як засобу комунікації автора із читачем з позиції чесності та відкритості. Виходячи з нагальної потреби налагодження такого діалогу між автором і читачем, постіронія засвідчує перехід від постмодерної зверхності автора до щирості та довіри. Доцільно розглядати постіронію як явище глобальне та культурно-масове, оскільки ідеї постіронії пронизують увесь мистецький простір, маніфестують утвердження нового етапу постмодернізму. Лінгвокультурний підхід дав змогу простежити утвердження постіронії як транскультурного феномену з огляду на його екстраполяцію на інші види мистецтва. Окрім того, автор досліджує різноманітні інтегровані підходи сучасних дослідників до трактування поняття постіронії в її проявах і впливі на читача. У статті описано культурні зміни, пов'язані із кризовими явищами постмодернізму та постмодерністської іронії, які вплинули на появу постіронії як ідеї «нової щирості», адже зародженню постіронії сприяв масштабний культурний перехід від постмодернізму до метамодернізму.

У висновках зазначено, що окреслений лінгвокультурний підхід до феномену постіронії дозволив комплексно й ефективно проаналізувати його вплив на літературу й авторський текст. В опозиції до постмодерністської іронії констатовано беззаперечний потенціал постіронії до рефлексії читача, що відображається в авторській іронічній манері письма. Як результат, сучасна постмодерністська поетика, маркована постіронічною щирістю, стає не лише ознакою суто авторського стилю, а й ознакою становлення нової літературної течії. Перспективним може бути дослідження окремих ознак постіронічного стилю письма на прикладі текстів окремих авторів. З метою обґрунтування твердження про появу нової літературної течії доцільно виокремити мовні та композиційні маркери постіронії.

INTERPRETATION OF POSTIRONY FROM THE POSITION OF THE LINGUOCULTURAL APPROACH

Dunieva O. I.

Postgraduate Student at the Department of World Literature

Lviv National University

Universitetska str., 1, Lviv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-8796-1570

olenaklymova27@gmail.com

Key words: *postirony, metamodernism, linguoculturology, ironic writing, “new sincerity”.*

The article is devoted to the interpretation of postirony from the standpoint of linguoculturology. The usage of the linguocultural paradigm to study the formation and development of the concept of postirony is justified by its close connection with modern social and cultural realities. The article emphasizes on postirony, as a means of communication between the author and the reader from the position of honesty and openness. Proceeding from the fundamental necessity of establishing such a dialogue between the author and the reader, postirony manifests the transition from the postmodern superiority of the author to sincerity and trust. It is appropriate to consider postirony as a global and mass cultural phenomenon, since the ideas of postirony penetrate the entire artistic space, manifesting the establishment of a new stage of postmodernism. The linguocultural approach made it possible to treat the postirony as a transcultural phenomenon. The author analyzes various integrated approaches of modern researchers to the interpretation of the concept of postirony and its effect on the reader. The article analyzes cultural changes associated with the crisis of postmodernism and postmodern irony itself, which influenced the emergence of postirony as the idea of “new sincerity”, after all, the emergence of postirony was facilitated by a large-scale cultural shift from postmodernism to metamodernism.

In the conclusions, the author states that the outlined linguocultural approach to the phenomenon of postirony made it possible to analyze its influence on literature and the author’s text comprehensively and effectively. As a result, recent postmodern poetics marked by postironic sincerity becomes a sign of the formation of the new literary movement. A further study of the specific linguistic and compositional markers of the postironic style of writing on the example of the authors texts are promising.

Постановка проблеми. Поштовхом до появи постіронії як новітнього стилістичного прийому в царині постмодерністської поезики (чи то переродження іронії в рамках традиційної стилістики) можна вважати низку глобальних суспільно-культурних змін, які по-різному відображені в сучасному філологічному дискурсі. З іншого боку, поява таких понять, як “post-ironic culture” і “post-ironic world” у попкультурі сьогодення свідчить про безперечне розширення контексту функціонування поняття «постіронія», розширення меж його вживання та становлення як транскультурного явища.

Мета і завдання статті. Доцільність інтерпретації постіронії з позиції лінгвокультурології зумовлена необхідністю простежити появу та подальший розвиток постіронії в контексті сучас-

ної постмодерної культури. До речі, саме лінгвокультурна парадигма, як одна з основних парадигм вивчення мови в сучасному мовознавстві, розглядає культуру, відображену в лінгвістичних процесах (А. Загнітко, І. Богданова, Г. Удовіченко [2]). У контексті нашого дослідження такий інтегрований підхід «мова – культура» дозволяє знайти концептуальні точки перетину культури сучасного етапу постмодернізму та феномену постіронії.

Предмет і об’єкт дослідження. Предметом дослідження є «постіронія» як транскультурний феномен; об’єктом – процес розвитку постмодернізму на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри те, що навколо неймінгу сучасного етапу постмодернізму (метапостмодернізм) усе ще

точаться дискусії, очевидним залишається той факт, що метамодернізм є відповіддю на кризу постмодернізму. Це виявляється у спробах знайти такі нові форми культурного вираження, які б вирізнялися більшою вірою у важливість і сенс життя, «новою щирістю», тобто відривом від концепцій постмодерністської іронії. Нагадаємо, що постмодерністську іронію розуміємо як цинічне глузування й несерйозне сприйняття світу, скептицизм, підрив усталених філософських істин, переосмислення традиційних культурних цінностей і принципів, що раніше вважалися незаперечними.

Варто наголосити, що термін «постіронія» одразу ввійшов у масову культуру та поповнив як наукову термінологію постмодерністської поетики, так і розмовну лексику. Він став уживатися на позначення особливого сприйняття абсурдного серйозно, або коли серйозність чи несерйозність ситуації неочевидна та незрозуміла.

Одним із перших постмодерністську іронію піддав критиці американський письменник-новатор Девід Фостер Воллес. У своїх критичних працях, зокрема есе, він відкинув здатність іронії до перспективного діалогу зі споживачем культури. Письменник зазначає: “Postmodern irony’s become our environment” [14], однак у такому середовищі конструктивний діалог «автор – персонаж – читач» заледве можливий, адже постмодерністська іронія не врегулює конфлікту, не дає відповідей, натомість заганяє у глухий кут, позбавляє можливості висловитися чесно. Реальність у постмодернізмі піддається інтерпретації та проявляє себе на макрорівні, знищує істинність у всіх сферах суспільного буття, серед іншого, руйнує і культуру. Деструктивні наративи контекстуальності будь-якого знання й істини знищують авторитетність загальнолюдських культурних цінностей.

Культурне самознищення, на думку Девіда Фостера Воллеса, оперує “irony without a purpose” як основним своїм інструментом. Аналогічну думку висловлює і Бран Нікол, зазначаючи, що постмодерна іронія демонструє втрату смислів і нерозуміння ідеологічно сконструйованої реальності [3].

Carissa M. Leal переносить кризу постмодернізму у площину художнього наративу та підкреслює, що попит на оповідь, у якій сатира й іронія підміняють реальність, більше не створює ефективної комунікації із читачем [8]. В іронічному постмодерному дискурсі присутня параноїдальність, скептична недовіра до авторитетів, з позиції яких автор уже не чекає фітбеку від читача та не зацікавиться його позицією. Найбільш радикальні зміни в постмодерністській літературі, на думку авторки, стосуються насамперед іронії та її неспроможності й надалі бути засобом оповіді.

Матеріалізуючись в авторському наративі, постіронія стає індикатором «постмодернічності» його форми та смислів, мірилом авторської щирості. Девід Фостер Воллес називає постіронію «новою щирістю» для підкреслення опозиційності цього поняття щодо постмодерністської іронії. Письменник радикально критикує використання іронії як інструменту оповіді, підкреслює її ідейну неспроможність і згубний вплив на читача та ставить запитання: «Що має на увазі така культурна норма, як іронія?» [14]. На думку Д.Ф. Воллеса, іронія «тримає за горло ціле покоління». Adam Kelly, Art Spiegelman і Девід Фостер Воллес вважають логічним наслідком вичерпної концепції іронії появу постіронії як маніфесту «щирості» авторського наративу.

Інтерпретація постіронії, за Д.Ф. Воллесом, перебуває в цілковитій опозиції до постмодерністської іронії, отже, і до постмодернізму з усім його скепсисом і самореферентністю, навіть у критиці самої себе, стала визначальною передумовою появи феномену постіронії. Далі розглянемо інші (менш радикальні) підходи до такого культурного явища, як постіронія, крізь призму лінгвокультурології в контексті сучасного етапу постмодернізму (метапостмодернізму).

Намагаючись визначити культурну доміную сучасного постмодернізму, Konstantinou першочергово звертається до поняття «постіронія». Науковець не визначає постіронію як центральний концепт сучасної постмодерністської поетики, натомість призначення постіронії автор убачає в її можливості виходити за межі постмодерністської іронії. Навіть більше, Konstantinou надає постіронії глобального сенсу, у якому вона виходить за межі власне постмодерністської літератури, впливає і на окремі філософські теорії [9].

Водночас Konstantinou не відкидає можливості використання постмодерністської іронії на ситуативному рівні, але згубним, як вважає автор, є спосіб інтерпретації світу крізь призму такої іронії. Постмодерністська іронія в цьому контексті не має ефекту гострої критики, навпаки, вона підриває прогресивний потенціал дискурсу вступати в діалог із читачем. Комунікативно спрямованою Konstantinou визначає манеру письма Девіда Фостера Воллеса, коли той має на меті встановити зв'язок із читачем. Д.Ф. Воллес виступає проти “death of the author”, відчайдушно створює свою “postironic belief”, встановлюючи комунікацію із читачем. Особливістю такого постіронічного спілкування є відмова від токсичної іронії, цинізму й авторської зверхності [10].

Мистецтвознавець і художник Johannes M. Hedinger вказує на логічну трансформацію постмодерністської іронії в постіронію під натиском еволюційних змін суспільства. Суть постіронії

не у зміні одноосібного сприйняття, для Hedinger постіронія – це концепт, який охоплює культуру загалом, поєднує суміжні види мистецтва: музику, кіно, літературу. У своєму маніфесті постіронії 1997 р. автор проголошує “total imaginative and creative freedom”, що можливо лише в суспільстві, вільному від сарказму та цинізму. Висловлюючись від імені постіронічного суспільства, автор констатує, що “we have begun to have doubts about the process of doubting”, підкреслює неспроможність постмодерної іронії задовольняти культурні потреби суспільства. Hedinger демонструє, на наш погляд, дещо утопічну картину впливу постіронії на мистецтво та на якість життя загалом, пропонує “post-ironic turn”. Автор покладає на постіронію місію змінювати світ через переосмислення загальнолюдських цінностей, багатства, краси, правди та прийняття відповідальності за їхню недосконалість [6].

Нам видаються досить лояльними позиції Robert McLaughlin та Lasa Colletta щодо протистояння постіронії та постмодерністської іронії. Обое вчених висловлюють думку про трактування поняття «постіронія» не лише з позиції авторської щирості та чесності. Robert McLaughlin визначає ключовим в інтерпретації постіронії переоцінювання цинічної реальності замість ігнорування наявних суперечностей. Постіронічна позиція – не інструмент боротьби з іронією, а спроба її проаналізувати та зрозуміти [12].

Lisa Colletta пропонує розуміти постіронію як своєрідну саморефлексію. Усвідомлене ставлення до іронії, де кожен отримувач культурного продукту усвідомлено стає частиною «гігантського жарту над собою, і є постіронією. Lisa Colletta висловлює думку про те, що постмодернізм власноруч «убив» іронію та сатиру як засоби діяльного осмислення світу, натомість залишив їм розважальну й естетичну функції [4].

Британські дослідники Stephen Linstead і David Collinson обґрунтовують постіронію в контексті Post-Ironic World, де постмодерністська іронія трансформується в постіронію. У праці “Irony in a Post-Ironic World” (2005 р.) автори наголошують, що як у попкультурі, так і у високому мистецтві неможливо бути іронічним у звичайному сенсі, тому потрібно серйозно сприймати можливість існування в постіронічному світі, який, у свою чергу, існує поза іронічною моделлю постмодернізму. Як приклад постіронії в попкультурі автор звертається до британських телевізійних ситкомів кінця 90-х – початку 2000-х рр. Рефлексуючи в іронічному тоні їх оповіді, глядач переосмислює свій повсякденний досвід, збагачує ситуативну іронію сюжету власними переживаннями. Отже, авторська іронія з позиції глядача перетворюється на постіронію, позбавлену художнього абсурду [11].

Цікавим є аналіз прояву постіронії в нехудожній літературі, до якого звертається Lukas Hoffmann, який констатує її щирий наратив, комунікативну спрямованість і заохочувальний для читача характер “instead of passive intertainment”. Окрім того, критик наголошує на мистецькій цінності іронічного письма поза межами художньої літератури. Залучення до критичного аналізу нехудожніх творів (коротких есе, зокрема), на думку Lukas Hoffmann, дає можливість ґрунтовніше дослідити прояви постіронії в різного виду наративах і сформувати уявлення про ironic writing (іронічне письмо (О. Бабелюк)) [1]. Навіть більше, звертаючись до читача в нехудожній формі, з невігданого середовища, постіронік стає ще ближчим до читача. Отже, інтегруючись із його позатекстуальним світом, “postironic literature especially in its nonfiction form” [7] виходить за рамки авторської оповіді, започатковує нову літературну течію.

Попри свою популярність у сучасній попкультурі та відносну уніфікованість у критиці, терміни «постіронія» та «нова щирість» сприймаються дослідниками неоднозначно. Matthew Collins стверджує, що термін «постіронія» не відповідає своєму внутрішньому змісту. Критик визначає постіронію як нову форму іронії – “smarter form of irony”, натякає на її інтелектуальну трансформацію.

Lukas Hoffmann визначає ще одне ключове поняття для розуміння постіронії, а саме «нову щирість», звужує його значення до літературної творчості лише деяких письменників у межах постіронічного дискурсу, наголошує на недоречності вживання терміна для характеристики всього іронічного письма [5]. Окрім того, Lukas Hoffmann застерігає від ототожнення поняття «нова щирість» із реалізмом. Припустимим, на його думку, може бути лише відчуття спорідненості із щирою оповіддю, яка підкорює читача чесністю. Отже, «нова щирість», хоча і залучає реалістичні прийоми зображення близької читачеві дійсності, містить елементи авторського одкровення, ототожненого зі «щирістю» [7].

Проаналізувавши культурологічний підхід до тлумачення поняття «постіронія» під кутом лінгвокультурології, можна простежити еволюційні культурні зміни, які, беззаперечно, вплинули на виникнення транскультурного феномену «постіронія». Постіронія в сучасній культурі – це своєрідний спосіб комунікації, позбавлений будь-яких обмежень, у процесі якого обидва учасники висловлюються щиро та здатні знайти спільну мову.

Висновки та перспективи подальших розробок. Лінгвокультурологічний підхід до інтерпретації постіронії дозволяє простежити її вияв у культурі загалом і літературі зокрема. Отже,

екстраполяція феномену постіронії на різні види мистецтва свідчить про її транскультурність. Можемо констатувати, що вплив феномену постіронії на літературу, авторський текст і поетику є ознакою появи нової літературної течії, ознакою якої є постіронічна щирість.

Окрім того, спостерігаючи протистояння між постмодерністською іронією та постіронією в постмодерністській поезії, маємо можливість простежити ефективність і самодостатність постіронії як авторської іронічної манери письма та рефлексії читача. У контексті сучасної постмодерністської поезії постіронія стає не просто інструментом оповіді чи суто стилістичним прийомом, вона набуває сюжетотворчих властивостей, пов'язує авторський текст із реальністю, у якій перебуває читач. Постіронічний автор, висловлюючись щиро та без обмежень, реалізує цю інтенцію через іронічний стиль письма. Перспективи подальших досліджень убачаємо в уточненні ознак постіронічного стилю письма на мовному та композиційному рівнях в окремих літературних течіях і на прикладі конкретних авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабелюк О., Бадюк О. Авторська постмодерністська іронія в англomовному художньому тексті. *Львівський філологічний часопис*. 2021. № 9. С. 12–20.
2. Удовіченко Г. Лінгвокультурний підхід до вивчення мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2016. № 42. С. 196–199.
3. Bran N. The Cambridge Introduction to Postmodern Fiction. Cambridge University Press, 2009.
4. Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. *The Journal of Popular Culture*. 2009. Vol. 42. № 5. 856 p.
5. Collins M. Post-irony is real, and so what? *The Georgetown Voice*. 2010. URL: <https://georgetownvoice.com/2010/03/04/post-irony-is-real-and-so-what>.
6. Hedinger J.M. Post-irony. On art after irony. 2014. URL: https://www.academia.edu/10326743/POST_IRONY_On_art_after_irony.
7. Hoffmann L. Postirony. The Nonfictional Literature of David Foster Wallace and Dave Eggers. 2016. 210 p.
8. Leal Carissa M. The Progression of Postmodern Irony: Jennifer Egan, David Foster Wallace and the Rise of Post-Postmodern Authenticity Harvard University Nov. Digital Access to Scholarship at Harvard, 2017. URL: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/37736743/LEAL-DOCUMENT-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

REFERENCES

1. Babeliuk, O.A., & Badiuk, O.O. (2021). Avtorska postmodernistska ironiia v anhlomovnomu khudozhnomu teksti [Author's postmodern irony in English literary text]. *Lvivski filolohichnyy chasopys*, 9 [in Ukrainian].
2. Bran, N. (2009). The Cambridge Introduction to Postmodern Fiction. Cambridge University Press.
3. Colletta, L. (2009). Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. *The Journal of Popular Culture*, Vol. 42, № 5, 856 p.
4. Collins, M. (2010). Post-irony is real, and so what? *The Georgetown Voice*. URL: <https://georgetownvoice.com/2010/03/04/post-irony-is-real-and-so-what>.
5. Hedinger, J.M. (2014). Post-irony. Onartafter irony. URL: https://www.academia.edu/10326743/POST_IRONY_On_art_after_irony.
6. Hoffmann, L. (2016). Postirony. The Nonfictional Literature of David Foster Wallace and Dave Eggers, 210 p.
7. Leal, Carissa M. (2017). The Progression of Postmodern Irony: Jennifer Egan, David Foster Wallace and the Rise of Post-Postmodern Authenticity Harvard University. Digital Access to Scholarship at Harvard. URL: <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/37736743/LEAL-DOCUMENT-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
8. Lee, K. (2012). No bull: David Foster Wallace and Postironic Belief. *The Legacy of David Foster Wallace*. Iowa: Iowa University Press.
9. Lee K. Cool Characters: Irony and American Fiction. Massachusetts : Harvard University Press, 2016.
10. Lee K. No bull: David Foster Wallace and Postironic Belief. *The Legacy of David Foster Wallace*. Iowa : Iowa University Press, 2012. P. 83–112.
11. Linstead S., Collinson D. Irony in a Post-ironic World. *Irony and Organizations: Epistemological Claims and Supporting Field Stories*. Abstrak Forlag-Liber-Copenhagen Business School Press, 2005. P. 381–393.
12. McLaughlin R. After the Revolution: US Postmodernism in the Twenty-First Century. Ohio State University Press, 2013. Narrative, 21 (3). 284–295 p.
13. Postmodern irony's become our environment. David Foster Wallace notes in an interview with Larry McCaffery in 1993.
14. Wallace D. Foster. Unibus Pluram: Television and U.S. Fiction, *Review of Contemporary Fiction*. 1993. 13 : 2.

9. Lee, K. (2016). *Cool Characters: Irony and American Fiction*. Massachusetts: Harvard University Press.
10. McLaughlin, R. (2013). *After the Revolution: US Postmodernism in the Twenty-First Century*, Ohio State University Press. *Narrative*, 21 (3), 284–295 pp.
11. Postmodern irony's become our environment. David Foster Wallace notes in an interview with Larry McCaffery in 1993.
12. Stephen Linstead and David Collinson, *Irony in a Post-ironic World*. *Irony and Organizations: Epistemological Claims and Supporting Field Stories*, Abstrak Forlag-Liber-Copenhagen Business School Press, 2005, pp. 381–393.
13. Udovichenko, H.M. (2016). *Linhvokulturnyi pidkhid do vyvchennia movy* [A linguistic cultural approach to language learning]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky*, 42 [in Ukrainian].
14. Wallace, D.F. (1993). *Unibus Pluram: Television and U.S. Fiction*. *Review of Contemporary Fiction*, 13.